

JUNISTIFORBUNDETS FORLAG

ERNST KAUFFMANN

ERHVERVSDRIVENDE
SELVBEJENDE
INSTITUTIONER

ERHVERVSDRIVENDE SELVEJENDE INSTITUTIONER

er sat med Times og trykt i
Nordlundes Bogtrykkeri, København

Bogbinderarbejdet er udført af
Carl Nielsens Bogbinderi, Odense

© 1973 Ernst Kauffmann

Ex-50-2

ISBN 87 574 0502 6

Forord

Da 2. udgave af bogen om erhvervsdrivende, selvejende institutioner, der udkom i 1968, har været udsolgt fra forlaget i nogle år, fremlægges herved 3. udgave, der er ført à jour til maj 1973 med hensyn til love og bekendtgørelser samt domme og litteratur; samtidig er fremstillingen i en række tilfælde sproglig strammet.

2. udgaves kapitel 11 om international-privatretlige spørgsmål i relation til erhvervsdrivende, selvejende institutioner er ikke medtaget i denne 3. udgave, idet bl. a. vor tilslutning til Rom-traktaten kræver en betydelig supplerings af det i forvejen store stof, hvilket i sig selv motiverer en placering af kapitlet i et bind for sig, som jeg vil sigte på at kunne færdiggøre i løbet af ikke al for lang tid.

I øvrigt henvises til forordet til 2. udgave.

København i maj 1973.

Ernst Kauffmann

Indholdsfortegnelse

AFDELING I. ALMINDELIG DEL

KAPITEL 1

Indledning

A. <i>Anvendelsen</i> af udtrykket: selvejende institution	17
B. Hvad <i>dækker</i> udtrykket: selvejende institution?	32
C. <i>Erhvervsdrivende</i> selvejende institutioner	34
D. Kort oversigt over udviklingen inden for begrebet <i>juridiske personer</i> med særlig henblik på stiftelser o. lign. (Selvejende institutioner)	48
1. Sondringen mellem begreberne: Stiftelse-Korporation	48
2. Begrebsudviklingen i oldtiden	52
3. Begrebsudviklingen i middelalder og nyere tid	58
E. Grundtræk i gældende <i>fremmed</i> ret af reglerne om juridiske personer med særlig henblik på stiftelser o. lign. (Selvejende institutioner)	60
1. Tyskland	60
2. Frankrig	61
3. Schweiz	63
4. England	64
5. Nordamerikas Forenede Stater	71
F. Grundtræk i gældende <i>nordisk</i> ret af reglerne om juridiske personer med særlig henblik på stiftelser o. lign. (Selvejende institutioner)	72
1. Finland	73
2. Norge	74
3. Sverige	76
4. Island	78
G. Træk af udviklingen i <i>dansk</i> ret af reglerne om juridiske personer med særlig henblik på stiftelser. (Selvejende institutioner)	79

KAPITEL 2

De retlige forudsætninger for dannelsen af erhvervsdrivende selvejende institutioner i almindelighed

Indledning: Dansk rets principielle stilling til tillægelse af juridisk personlighed (retssubjektivet)	88
I. Erhvervsvirksomhed i almindelighed	90
A. Aktieselskabslovgivningen	90
B. Skattelovgivningen	92
C. Bogføringsloven	108
D. Monopolloven	108
II. Særlige regler for enkelte grupper af erhverv	109
A. Landbrug og gartneri	109
B. Handel, håndværksnæring og fabriksvirksomhed	113
1. Fimaloven	113
2. Næringsloven	131
C. Rederivirksomhed	134
D. Bank-, forsikrings-, sparekasse- og Fondsbørsvirksomhed	135
1. Bankvirksomhed	135
2. Forsikringsvirksomhed	137
3. Sparekassevirksomhed	140
4. Fondsbørsvirksomhed	140
E. Erhverv, hvis udøvelse forudsætter en bevilling eller tilladelse, der ikke af ansøgeren kan kræves som en ret	141
F. Erhverv, der kræver særlige saglige kvalifikationer hos deres udøvere	148
a. Statsautoriserede revisorer, translatører, dispachører og mæglere	148
b. Elektroinstallatører. Gas-, vand-, sanitets- og kloakmestre. Dykkere	151
c. Advokater, læger, tandlæger, jordemødre, autoriserede sygeplejersker og terapeuter, dyrlæger og landinspektører	152
G. Fiskeri	154
1. I havet	154
a. Udenfor dansk søterritorium	154
b. Indenfor dansk søterritorium	154
2. I ferske vande	155
H. Frie erhverv	155

KAPITEL 3

Om årsagerne til oprettelsen af erhvervsdrivende selvejende institutioner

Indledning: Retlig frihed til oprettelse medfører ikke nødvendigvis faktisk udnyttelse heraf	158
A. Almindelige legatstiftermotiver. Værdifasthed	159
1. Tiden indtil midten af det 19. århundrede: Faste ejendomme	160
2. Tiden ca. 1845 – ca. 1914: Pengefordringer	160
3. Den nyeste tid: Erhvervsvirksomheder	163
B. Valget mellem de to former: Aktieejende fond eller selvejende erhvervsvirksomhed	169
1. Den tilgrundliggende virksomhed er allerede et aktieselskab	172
2. Den tilgrundliggende virksomhed har hidtil været drevet som ansvarligt firma	173
3. Stifteren er indehaver såvel af et ansvarligt firma som af aktiemajoriteten i et eller flere selskaber	175
4. Nyetablering	176
Sammenfatning	176
C. Virksomhedens bevarelse som sådan	177
D. Stabilisering af virksomhedens kapitalforhold	181
E. Stabilisering af virksomhedens ledelse	182
1. Ledelsen udpeges af udenforstående	182
2. Ledelsen supplerer sig selv	183
3. Ledelsen tiltrædes ifølge arvelig succession	184
F. Sikring af slægten fremover	184
1. Ledelsen tilfalder en enkelt person af slægten efter en bestemt successionsorden	184
2. En enkelt plads i ledelsen besættes ved arvelig succession inden for slægten	193
3. Flere slægtsmedlemmer succederer samtidigt i ledelsen	193
G. Personlige fordele m. v. for opretteren selv	194

KAPITEL 4

Bidrag til den samfundsmæssige vurdering af erhvervsdrivende selvejende institutioner

A. Formålsbestemmelsernes betydning	197
B. Den »døde hånd«	200
C. Unddragelse af offentlig kontrol	202
D. Tab af offentlige indtægter	204
1. Afgifter knyttet til ejerskifte	204
2. Indkomst- og formueskat	205
E. Skabelse af en »arvelig rigmandsklasse«	206
F. Højnelse af produktionens standard	207
G. Stabilisering af ansættelsesvilkår for arbejdere og funktionærer	208
H. »The managerial revolution«	210
1. Gensidige forsikringsselskaber, kredit- og hypotekforeninger	213
2. Aktieselskaber	214
a. Formelle (retlige) veje til begrænsning af aktionærernes indflydelse	217
b. Den faktiske udvikling	221
I. Selvinteressens omformning	228

KAPITEL 5

Hvorledes stiftes en erhvervsdrivende selvejende institution?

I. Det privatretlige grundlag	230
A. Oprekkeren er en enkelt fysisk person	235
1. Oprettelse i levende live	235
a. Hvornår bindes oprettereren selv?	236
b. Institutionens almindelige beskyttelse mod opretterens (donators) medkontrahenter og kreditorer?	239
c. Afkræftelse over for institutionen?	239
a. Fra opretterens (donators) kreditorer	239
β. Fra arvinger	243
γ. Fra ægtefælle	260
δ. Fra underholdsberettigede	263
d. De skatteretlige synspunkter	264

2. Oprettelse ved testamente	265
B. Oprekkeren er en kreds af fysiske personer	267
C. Oprekkeren er en eller flere juridiske personer	267
II. Kgl. konfirmation	268

KAPITEL 6

Erhvervsdrivende selvejende institutioners navn og firma

A. Krav om navngivelse?	271
B. Fremgangsmåden	273
C. Valget af navn, respektive firma	273
D. Den retlige beskyttelse af navn, respektive firma	279

KAPITEL 7

Erhvervsdrivende selvejende institutioners virkemåde

Indledning: Hvad omfatter erhvervsdrivende selvejende institutioners retsevne? Omfattes de af Grundlovens beskyttelse for ejendomsretten m. v?	284
I. Om ordningen af de privatretlige ejerbeføjelser	291
A. Forvaltningen af institutionens formue m. v. (»dispositions-subjektet«)	291
1. Hvem tilkommer forvaltningen?	292
a. Veltægtsmæssige grænser	293
b. Handle- og omsorgspligt	293
c. Ret til vederlag. Selvkontrahering (interessekonflikter)	296
d. Bogføring og revision	301
e. Udtræden af ledelsen	305
2. Hvorledes træffes ledelsens beslutninger?	308
a. Bestyrelsesmøder	309
b. Stemmegivning	311
c. Protokollation	313
3. Hvorledes forpligtes institutionen over for trediemand (signatur)?	313
a. Hvem har signatur?	313

b. Signaturens formelle betydning ved fast ejendom, skibe, luftfartøjer, omsætningsgældsbreve m. v.	315
c. Signaturreglernes betydning som grundlag for trediemands ret (ekstinktion)	317
4. Domstolenes kontrol med institutionens forvaltning	320
a. Sag rejses af et medlem af ledelsen	322
b. Sag rejses af stifteren	323
c. Sag rejses af stifterens slægt	324
d. Sag rejses af et »formålssubjekt«	325
e. Sag rejses af foreninger m. v. med tilsvarende formål som institutionen	325
f. Sag rejses af revisionen	326
g. Andre kompetente sagsøgere?	326
B. Kreditorernes adgang til fyldestgørelse	327
1. Fyldestgørelse i institutionens midler	327
a. Legale begrænsninger i fyldestgørelsesadgangen	328
b. Båndlæggelse ved viljeserklæring	328
2. Kun fyldestgørelse i institutionens midler?	330
a. Personligt ansvar for ledelsen?	330
b. For stifteren?	330
c. Institutionen som stråmand	334
3. Fortrinstilling for visse krav?	335
4. Fremgangsmåden ved fyldestgørelse	336
C. Institutionen som part i rettegang (»påtalesubjektet«)	336
1. Værneting	337
2. Hvem skal anføres som sagsøgt?	338
3. Hvem skal anføres som sagsøger?	339
4. Fri proces	340
D. Opfyldelse af institutionens formålsbestemmelser (»interessesubjektet«)	340
II. Institutionens forhold til kriminallovgivningen	345
A. Straf	345
B. Konfiskation	352
1. Almindelig formuekonfiskation	353
2. Speciel konfiskation	354
a. Straffelovens regler	354
b. Særlovgivningen	355
C. Andre forholdsregler	356

III. Den administrative kontrol med institutionens forvaltning	357
A. Vedtægterne er konfirmerede	359
B. Vedtægterne er ikke konfirmerede	361
1. Institutionens formål er »offentligt«	361
2. Formålet er ikke »offentligt«	364

KAPITEL 8

Vedtægtsændringer

Indledning	365
I. Vedtægterne indeholder regler om vedtægtsændringer	365
II. Vedtægtsændringer uden direkte vedtægtsmæssig hjemmel (»permutation«)	367
A. Kan sådanne ændringer (»permutation«) foretages?	368
B. Hvem tilkommer sådan ændringsbeføjelse (»permutationsret«)?	370
1. Institutionen har konfirmerede vedtægter eller »offentligt« formål	373
2. Institutionen har hverken konfirmerede vedtægter eller »offentligt« formål	374
C. Efter hvilke retningslinier kan eventuelle vedtægtsændringer gennemføres?	375
Indledning: Fremmed ret	375
Dansk ret	377
1. Institutionen har konfirmerede vedtægter eller »offentligt« formål	377
a. Teorien	377
b. Administrativ praksis	379
c. Domstolenes og ombudsmandens kontrol	384
2. Institutionen har hverken konfirmerede vedtægter eller »offentligt« formål	385
III. Domicilforandring	385

KAPITEL 9

Erhvervsdrivende selvejende institutioners ophør

Indledning: Fremmed ret	386
Dansk ret	387
I. Vedtægterne indeholder særlige regler om ophør	387
II. Ophør uden særlig vedtægtsmæssig hjemmel	388
A. Ophørsgrundene	388
1. Formålet er uigennemførligt	388
2. Tab af institutionens formue	389
3. Varig mangel på en handledygtig bestyrelse	389
B. Fremgangsmåden ved ophøret	390
C. Retsvirkningerne af ophøret	391
1. Afviklingen slutter med underskud	391
2. Afviklingen slutter med overskud	391

KAPITEL 10

Sammenfatning. Nye retningslinier

A. Sammenfatning	393
B. Nye retningslinier	396

AFDELING II

SÆRLIGE DANSKE LOVBESTEMTE FORMER FOR SELVEJENDE INSTITUTIONER

KAPITEL 11

Kirker	399
------------------	-----

KAPITEL 12

Andssvageanstalter	405
------------------------------	-----

KAPITEL 13

Havne	408
-----------------	-----

KAPITEL 14

Sparekasser	414
-----------------------	-----

KAPITEL 15

Undervisningsanstalter	419
I. De højere læreanstalter	419
II. Gymnasier, seminarier m. v.	422
III. Sammenfatning	426

KAPITEL 16

Byggevirksomheder	428
Litteratur-fortegnelse	443
Doms-register	455
Stikords-register	463